

KONSERDE ÇALMAYA HAZIRLIK SÜRECİ

Gül ÇİMEN

Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Ankara.

Özet

Öğrencileri konserde çalmaya hazırlama süreci, konser parçalarının seçimi, yaratıcı ve verimli bir çalışma programı saptama ve sahnede prova yapma gibi önemli evreleri kapsar. Bu çalışmada, yukarıda belirtilen konular açıklanmakta ve bazı öneriler sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Hazırlık süreci, prova, konser

PREPARATION PROCESS TO PLAY IN A CONCERT

Abstract

The process of preparing the students to perform in a concert involves important phases which are selecting of the concert pieces, setting a creative and productive practicing programme, and rehearsing on the stage. In this study, the foregoing subjects have been explained and some suggestions have been presented.

Keywords: Preparation process, rehearsal, concert.

Giriş

Çalgı eğitiminin hedeflerinden birisi de bireysel derslerde öğrenciye kazandırılan teknik ve müzikal birikimin sahnede, topluluk önünde sergilenmesidir. Topluluk önünde çalma gerek öğrenciye, gerekse onu sahne performansına hazırlayan öğretmene çeşitli olanak ve yararlar sağlar. Öğrenci, bireysel çalışmalarının ürünü olan performansı sahnede, dinleyicilerin önünde sunarak sahnede çalma kurallarını, sahne heyecanını denetlemeyi, seslendirdiği müziği başkaları ile paylaşmayı ve dinleyici ile müziksel iletişim kurmayı öğrenir. Sahnede çalmak öğrenciyi çalgısını daha bilinçli ve programlı çalışmaya motive eder. Ayrıca, konserde başarılı bir performans sergileme onun yaptığı işten zevk almasını sağlayarak özgüvenini artırır. Öğretmen ise öğrencileri sahneye hazırlarken pedagojik bilgi ve becerilerini yeniden değerlendirme ve öğretimdeki başarısını denetleme olanaklarını elde eder.

Konser parçalarının seçimi

Öğrencinin başarılı bir performans sunması önemli ölçüde konserde çalınacak parçaların seçimine bağlıdır. Öğrencinin teknik ve müzikal kapasitesinin üstünde bir program belirlemek, onun stresli ve kaygılı bir ruh haline girmesine yol açabilir. Sadece

konserde çalma düşüncesi bile öğrencinin heyecanlanmasına ya da kaygılanmasına neden olabilir. Heyecan ve kaygı konsantrasyonu, çalınacak parça üzerinde dikkati yoğunlaştırabilme ve performans kalitesini olumsuz yönde etkileyebilir. Öğretmen, bu olasılıkları dikkate alarak öğrencinin konserde derslere oranla daha az bir konsantrasyonla iyi bir performans sergileyebileceğinden emin olmak zorundadır. Bu nedenle, öğrencinin çalışmakta olduğu en son parça yerine, daha önce çalışılıp bir kenara bırakılmış daha kolay bir eserin seçilmesi daha yararlı olabilir; çünkü beyin bu dinlenme sürecinde bilinçaltında onu işlemeye devam edecek ve bu arada çalışmalarını sürdürmekte olan öğrencinin tekniği de ilerlemiş olacaktır.¹

Konser programının saptanmasında mutlaka öğrencinin de görüşü alınmalıdır. Konser parçalarını öğrencinin sevmesi ve beğenmesi çok önemlidir. Ayrıca, konsere dek sistemli bir çalışma ile bu parçaları teknik ve müziksel olarak en iyi şekilde çalabileceğine inanması ve kendine güven duyması gerekir. Bu amaçla, öğrenciye çeşitli parçalar arasında tercih yapma fırsatı verilmelidir. Böylece, öğrenci konsere kadar daha istekli çalışarak monoton ve mekanik bir çalışmaya yönelme tehlikesinden uzaklaşmış olacaktır.²

Konsere hazırlık

Yaklaşan bir konser öncesinde öğrenciler genellikle giderek artan bir çaresizlik duygusu içinde olabilirler. Bunun nedeni konserde neler olup biteceğinin tahmin edilememesi, meydana gelebilecek aksaklıkların ve yapılacak hataların daha sonra düzeltilmemesidir (Maris, 30, 1987). Konser parçaları ancak teknik ve müziksel yönden tam olarak hazırlandığı takdirde öğrencinin çaresizlik duygularının azalarak özgüvenini kazanacağı unutulmamalıdır. Bu nedenle konsere hazırlık aşaması çok önemlidir. Öğrenci çalışma zamanını en verimli biçimde planlamalı ve bu programa uymak için çaba göstermelidir. Günlük çalışma programında ısınma amaçlı alıştırmalara, teknik çalışmalara ve konserde çalınacak parçalara dengeli bir şekilde yer verilmelidir.³

Konserde çalınacak parçalar belirlendikten sonra, parçaların öğrenilmesi derslerde ve günlük çalışma için planlanan zaman içinde gerçekleşmelidir. Öğrenci, başarılı bir performansın iyi planlanmış, etkili ve verimli bir çalışmanın ürünü olduğunu kavramalıdır. Bireysel çalışmalar konsantrasyonu bozacak şeylerden -telefon, televizyon vb.- uzakta ve sessiz bir ortamda yapılmalıdır. Parçalar önce yavaş tempolarda çalışılmalı ve yaratıcı çalışma yöntemleri uygulanmalıdır. Çalışmaya yaratıcılık katmak amacıyla, bir pasajı on kez aynı şekilde tekrarlamak yerine, farklı ritimlerle, tuşelerle, nüanslarla ve tempolarla çalmak daha yararlıdır. Düşük tempolarda bile müzikaliteye önem verilmeli ve melodik gidişler duyurulmalıdır.

Küçük öğrenciler parçaları farkına varmadan doğal olarak kolayca ezberlerler. Ama yaş ilerledikçe bu doğal yetenek azalır ve genç öğrenciler ezberlemekte güçlük çekerler. Öğretmen, öğrencilere görsel, işitsel ve kuramsal ezberleme teknikleri hakkında bilgi vererek yardımcı olmalıdır. Bununla birlikte, hafızası zayıf olan veya parçayı ezbere çalmasına karşın sahne heyecanı nedeniyle paniğe kapılan öğrencilerin notadan çalmalarına izin verilmelidir.²

Parçaları tekdüze bir şekilde tekrar tekrar çalma monotonluğa neden olarak öğrenciyi çalışmaktan soğutabilir. Ayrıca, aşırı tekrar boyun, omuz, sırt, kol ve ellerde fiziksel gerilime neden olabilir. Bu gerilim zamanla el ve kollarda ağrılara ve tendinitis (kiriş zedelenmesi) gibi fiziksel rahatsızlıklara yol açabilir. Fiziksel gerilimi engellemek için günlük çalışma sürecinde yeterli dinlenme aralıkları verilerek kasların gevşetilmesi sağlanmalıdır.⁶

Öğretmen, öğrenciyle birlikte konser parçasını teorik olarak ele almalı ve armoni, form, cümleme ve karakter açısından analiz etmelidir. Parmak numaraları, nüanslar, pedallar ve artikülasyon belirlenerek nota üzerine hatırlatıcı işaretler konulabilir. Eserin problem yerleri belirlenmeli ve özel önem verilerek çalışılmalıdır. Herşeye rağmen teknik sorunlar devam eder ve kısa sürede çözülemezse, zaman kaybetmeden konser parçası değiştirilmelidir.

Öğrencinin, konser parçalarını rahat bir şekilde çalmaya başladıktan sonra, teybe veya videoya kaydederek izlemesi, ona konserde yaşanan stresin bir kısmını önceden deneme ve kendini objektif olarak değerlendirme olanakları sağlayabilir.⁵ Yine bu dönemde öğrencinin çalıştığı parçaları kaset, kompakt disk ve dvd yoluyla farklı yorumculardan dinlemesi onları daha iyi anlamasına ve yorumlamasına katkı sağlayabilir.

Öğrenciye, konser parçalarını çalgısını kullanmadan, kuramsal olarak çalışması, incelemesi ve bilişsel olarak özümlemesi performansı zenginleştiren bir yöntem olarak önerilebilir.

Konser yaklaştıkça öğrenciler çalışmalarını panik içinde, aşırı hızlı tempolarda ve kaldıklarını dinlemeden sürdürme eğilimine girebilirler. Bu durumda, yavaş yavaş çeşitli hatalar belirmeye başlayabilir. Öğrencinin yeteneği ölçüsünde ve müzikaliteyi ihmal etmeden, herşeyi denetim altında tutabileceği güvenli bir tempo belirlenerek bu tempoya alışması sağlanmalı; fakat konsere kadar olabildiğince yavaş çalışması öğütlenmelidir.

Öğrenci konser parçalarını arkadaş ve yakınlarına çalarak topluluk önüne çıkmaya kendini hazırlamalıdır.

Hazırlık evresinde konserin ciddiyet ve resmiyeti öğrenci üzerinde baskı oluşturmamalı ve dersler gerilim ve kaygı içinde yapılmamalıdır. Öğrencinin konserle ilgili “asla çalamayacağım” gibi olumsuz düşüncelerini “konsere en iyi şekilde hazırlanabilirim” şeklinde daha yapıcı ve olumlu ifadelerle değiştirmesine yardım edilerek kaygı ve duygusal gerilim önlenmeye çalışılabilir.

Öğretmen son derslerde düzeltilmesi zor değişiklikler önermekten kaçınmalı ve sadece müziksel anlatımın önemini vurgulayan konuşmalarla öğrenciye cesaret aşılamalıdır.

Provalar

Konserden önce en azından iki sahne provası yapılması öğrencinin salon koşullarını tanımasına yardımcı olacaktır. Ses, salonda sahneden farklı işitileceği için akustik, balans ve tını bakımından denetim yapılmalıdır.

Grup konserine katılacak olan öğrenciler birbirlerini daha önce dinlememiş olabilirler, bunun için, öğrencilerin parçalarını arkadaşlarının önünde gerçek konserdeymiş gibi baştan sona çalmalarına izin verilmelidir.

Öğrenciye provalarda ve konserde hata yapması halinde soğukkanlılığını koruyarak çalışını hiçbir şey olmamış gibi sürdürmesi öğütlenmeli ve hatayı dönüp düzeltmeye çalışmanın müziğin akışını bozacağı ve yapılan yanlış vurgulayacağı kavratılmalıdır. Öğrenciye ezber kopukluğu durumunda tekrar yaparak veya ileri atlayarak, gerekirse doğaçlama yaparak çalışını sürdürmesi gerektiği anlatılmalıdır.²

Provalarda öğrencilere sahneye nasıl girip çıkacakları, nasıl yürüyecekleri ve nasıl selam vermeleri gerektiği açıklanarak uygulama yaptırılmalıdır.

Öğrencilerin konserde giyecekleri giysi ve ayakkabıların rahat olmasına ve çalışını kısıtlamamasına dikkat edilmelidir. Dar bluz ve ceketler kolların hareketini ve hatta nefes almayı zorlaştırabilir, yüksek topuklu ayakkabılar da pedal kullanımını ve sahnede yürümeyi güçleştirebilir. Ayrıca, giysilerin dinleyicilerin dikkatini müziğin dışına çekmemesi gerekir. Son provanın konser giysileriyle yapılması bu tür sorunları ortadan kaldıracaktır.¹

Provada salonun aydınlanma, ısıtılma durumları, sahne ve kulis düzeni kontrol edilmeli, konserde piyano çalınacaksa akordu yaptırılmalıdır.

Konsere ilişkin öneriler

1. Konser günü son bir provaya zaman ayrılmalıdır. Provada tüm program çalınır ve herşey yolunda gitmezse, bu durum öğrencinin konser heyecanı ve kaygısından daha yoğun olarak etkilenmesine yol açabilir. Bu nedenle, provada ısınma amacıyla konser parçalarının çalınmaması, diziler, arpejler, egzersizler çalışılması veya yeni parçalar deşifre edilmesi daha yararlı olabilir.²
2. Öğretmen, konsere çıkmak üzere olan öğrenciye güvenini yansıtmalı, destek vermelidir. Tavır ve davranışlarıyla cesaret aşılamalı, konser boyunca, öğrenci ne kadar yanlış yaparsa yapsın, yüzünden tebessümünü eksik etmemelidir. Öğretmenin desteğine sahip olduğunu hissetme, öğrencinin kendine olan güveninin artmasını ve rahatlamasını sağlayacaktır.
3. Araştırmalara göre vücudun uyarım düzeyinin en yüksek olduğu zaman konserden önceki yarım saattir. Bu kritik durumda, sahneye çıkmak üzere olan hemen hemen her müzisyen, kandaki adrenalin salgısının artışı ile ortaya çıkan çeşitli bedensel tepkilere maruz kalır. Örneğin, kan basıncında değişiklikler olur, kalp atışları hızlanır, kaslar gerilir, terleme artar vb. Bu tepkiler öğrencide heyecan ve kaygıya yol açarak sahnedeki performansı etkileyebilir. Öğretmen, heyecan ve fiziksel tepkilerin konserde çalmak üzere vücudun hazırlık durumuna geçmesi yüzünden meydana geldiğini açıklayarak; öğrencinin, bu durumu sahnede bedensel yönden motive olmaya hizmet eden yararlı bir olgu gibi değerlendirmesine çalışmalıdır. Öğrenci, “vücudum konserde çalmak için uyanık ve hazır” şeklinde düşündüğü taktirde, heyecanın olumsuz etkileri azalabileceği gibi performans daha etkili hale gelebilir.⁴

4. Heyecanın neden olduğu bedensel tepkiler yüzünden öğrenci nefes almayı unutma ya da çok yavaş soluma eğiliminde olabilir. Oysa nefes alma için en gerekli bölümüdür. Öğrenciye ritmik diyafram nefesi ile solunumunu kontrol altına alması veya birkaç kez derin nefes alıp vererek gevşemeye çalışması hatırlatılmalıdır.³
5. Öğrenci, konsere çıkarken olumsuz düşüncelere sahipse heyecanı artacak ve dikkati dağılacaktır. Öğretmen, öğrencinin konsere çıkmak üzereyken “cesur ol”, “sen bu işi başarabilirsin”, çalmaya başlarken “nefes al”, “gevşe”, konser boyunca “konsantre ol”, “müzikaliteyi düşün” gibi amaca uygun ifadeler yaratmasına yardımcı olabilir. Böylece, kendi kendine komutlar verme yoluyla öğrenci dikkatini sadece çalmaya ve müziğe odaklayabilir.³
6. Öğrencinin konserde çalmaya başlamadan önce, bir kaç derin nefes almak ve konsantre olmak için kısa bir süreye ihtiyacı vardır. Bu süre ona ilk iki ölçüyü içinden söylemesini ve parçaya doğru tempo ve karakterde başlamasını sağlayacaktır. Bu nedenle, öğrenciye performansa başlamadan önce düşünmenin önemini kavratmak ve nefes almak için her fırsatı değerlendirmesini hatırlatmak yerinde olacaktır.²
7. Konserde heyecanın olumsuz etkilerini dikkate alarak parçaların her zamankine göre biraz daha düşük tempoda çalınması yararlı olabilir.
8. Konser boyunca tüm dikkatin müziğe yoğunlaştırılmasına ve çalınan eserlerin karakterlerini yansıtmaya önem verilmelidir.

Sonuç

Öğrenci konserleri müzik eğitimini tamamlayan, bütünleyen etkinliklerdir. Öğrencileri sahnede solo performansa hazırlama konusunda öncelikle çalgı eğitimi öğretmenlerine önemli görevler düşmektedir. Öğrencinin topluluk önünde çalmak için gereksindiği motivasyonu, teknik ve müzikal hazırlığı, özgüveni ancak öğretmenin sabır ve desteği sağlayabilir. Öğretmen pedagojik becerileri ve psikolojik yaklaşımlarıyla öğrencilere eğitimin ilk basamaklarından itibaren sahneye çıkma fırsatları yaratmalı ve sahne deneyimi olanağından yeteneği ve başarı düzeyi ne olursa olsun her öğrencinin yararlanmasına özen göstermelidir. Böylece öğrenci topluluk önünde müzik yapma deneyimi, kendine güven ve daha ileri çalışmalar için motivasyon kazanmış olacaktır.

Kaynaklar

1. Lyke, J., ve Enoch, E., Creative Piano Teaching, s.175, Stibes Pub. Co., Illinois, 1987.
2. Agay, D., Teaching Piano, s.301, Yorktown Music Press, Inc., New York, 1981.
3. Çimen, G., Öğrencilerde Sahne Heyecanı ve Performans Üzerine Etkileri, s.275-278, Ulusal Sanat Eğitimi ve Sorunları Sempozyumu, 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayını, Çanakkale, 1999.
4. Pedrick, D., Effective practice makes successful performance, Music Educators Journal, September, 1998.
5. Maris, B. E., Points to ponder when preparing to perform, American Music Teacher, April / May, 1987.
6. Harris, S.R., Musical performance anxiety, s.24, American Music Teacher, January, 1986.